

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Інститут педагогіки і психології
Кафедра корекційної та інклюзивної освіти

**ПРОГРАМА ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ
З ЛОГОПЕДІЇ
(ОКР «спеціаліст»)**

*Для студентів спеціальності
Дошкільна освіта. Корекційна освіта (Логопедія).*

Суми
Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка
2013

УДК 376.1:81'233+81'342.2(079.1)

ББК 74.37я73

П 78

Друкується згідно рішенням методичної ради Інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (протокол № 9 від «30» квітня 2013 року)

Укладач: О. В. Боряк

Рецензенти:

Шеремет М.К. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри логопедії Інституту корекційної педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова;

Кондратюк С.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

П 78 Програма державного іспиту з логопедії (ОКР «спеціаліст») :
для студентів спеціальності Дошкільна освіта. Корекційна освіта (Логопедія). / Укл. Боряк О.В. – Суми : Видавництво СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2013. –44 с.

У змісті подано характеристику структури підсумкової державної атестації за ОКР «спеціаліст», екзаменаційні питання до державного іспиту з курсу логопедії, їх характеристика, а також систему та критерії оцінювання відповідей студентів за кредитно-модульною системою.

Для студентів галузі знань 7.010101 Педагогічна освіта, спеціальності Дошкільна освіта. Корекційна освіта (Логопедія).

УДК 376.1:81'233+81'342.2(079.1)

ББК 74.37я73

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
СТРУКТУРА ПІДСУМКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ	11
СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ	13
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	15
ЗМІСТ ДЕРЖАВНОГО ПІДСУМКОВОГО ЕКЗАМЕНУ	16
РОЗДІЛ І. СПЕЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА З ІСТОРІЄЮ ЛОГОПЕДІЇ	16
РОЗДІЛ ІІ. ТЕОРІЯ ЛОГОПЕДІЇ	21
РОЗДІЛ ІІІ. МЕТОДИКА ЛОГОПЕДІЇ	24
ЛІТЕРАТУРА	28

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Державна атестація випускників за спеціальністю 7.010101. Дошкільна освіта. Корекційна освіта (Логопедія), передбачена Державним освітнім стандартом вищої професійної освіти України. Програма державної атестації розроблена на основі матеріалів навчальних програм базової педагогічної освіти відповідно до Державного освітнього стандарту вищої професійної освіти та оцінювальними та діагностичними засобами для підсумкової державної атестації випускників вузів за спеціальністю 7.010101. Дошкільна освіта. Корекційна освіта (Логопедія).

Метою підсумкового державного іспиту є виявлення рівня теоретичної та практичної підготовки випускників з метою виконання професійних завдань на рівні вимог державного освітнього стандарту.

Основними завданнями державного екзамену є:

- оцінка рівня засвоєння навчальних дисциплін, визначаючих професійні здібності випускника;
- визначення відповідності підготовки випускника вимогам Державного освітнього стандарту вищої професійної освіти (ДОС ВПО).

Відповідність рівня підготовки випускника вимогам Державного освітнього стандарту вищої професійної освіти свідчить про його готовність до наступних видів діяльності: *навчально-виховної; діагностико-аналітичної; корекційно-розвивальної; соціально-педагогічної; організаційно-управлінської; культурно-просвітницької.*

Навчально-виховна діяльність спрямована на:

- здійснення процесу навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення в загальноосвітніх дошкільних закладах з орієнтацією на корекційні завдання навчання, виховання та розвитку з урахуванням специфіки роботи;
- навчання дітей з різною мовленнєвою патологією пов'язане з реалізацією освітніх корекційно-розвивальних програм; в різних виховних та освітніх закладах;
- розробку та проведення заходів, пов'язаних з вихованням дітей із різними порушеннями мовлення;
- відбір та впровадження найбільш ефективних програм у освітній процес.

Випускники повинні *знати*:

- нормативні документи, що визначають коло професійних обов'язків спеціаліста в різних типах закладів;
- особливості побудови освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах, в яких виховуються діти з порушеннями мовленнєвого розвитку;
- сутність, зміст та структуру освітніх процесів;
- структуру, зміст навчально-виховних планів, програм, вимог, відповідно до державних освітніх стандартів, до змісту та рівню підготовки вихованців;
- спеціальні державні та інноваційні методики викладання, що рекомендовані для здійснення освіти дітей з порушеннями мовлення.

Студенти повинні *вміти*:

- проектувати, організовувати та аналізувати свою педагогічну діяльність в умовах спеціально організованого процесу навчання;
- використовувати знання особливостей психофізичного розвитку дітей з метою аналітичного оцінювання навичок та вмінь дошкільних з особливостями розвитку;
- визначати необхідну кількість індивідуальних та фронтальних занять з дітьми, адаптуючи їх до більш високого рівня підготовки під час вивчення відповідних тем та розділів програми;
- розвивати інтерес дітей та мотивацію до процесу навчання;
- ясно, логічно викладати зміст матеріалу, враховуючи знання та досвід дітей.

Діагностико-аналітична діяльність спрямована на:

- організацію та проведення психолого-педагогічного вивчення дітей різного віку на основі знань специфіки формування психічної діяльності дітей з порушеннями мовлення;
- здійснення функціональної взаємодії спеціалістів, які приймають участь у комплексному обстеженні дітей з мовленнєвою патологією;
- здійснення диференціальної діагностики різних видів мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку на основі результатів психолого-педагогічного обстеження та комплексного аналізу даних досліджень різних спеціалістів;
- здійснення комплексного вивчення дітей з порушеннями мовлення та кваліфікацію типів мовленнєвого порушення з метою правильного визначення логопедичного діагнозу;

- визначення змісту психолого-педагогічного обстеження, обґрунтування вибору діагностичних методів та засобів, а також форм організації психолого-педагогічного впливу з метою отримання необхідної інформації.

Випускники повинні *знати*:

- сучасні методи та прийоми проведення групової та індивідуальної диференціальної діагностики дітей з порушеннями розвитку.

- основні диференціально-діагностичні показники, притаманні для мовленнєвих порушень відповідно до вікового періоду розвитку;

- прояви патологічних новоутворень, процесів компенсації обумовлених специфікою дезонтогенетично розвитку;

- основні психолого-педагогічні показники необхідні для обґрунтування визначення умов навчання та виховання дітей з мовленнєвими порушеннями;

Студенти повинні *вміти*:

- визначати ті чи інші відхилення у розвитку, використовуючи основні психолого-педагогічні підходи до вивчення дітей, типізувати та класифікувати їх;

- здійснювати системне вивчення дитини на основі комплексної інтеграції інформації;

- використовувати різні методи психолого-педагогічної діагностики та основні критерії аналізу з метою обробки отриманих даних;

- визначати характер та індивідуальні особливості відхилень у розвитку мовлення, чітко диференціювати їх від подібних станів (затримки мовленнєвого розвитку, нерівномірності розвитку і т.п.);

- здійснювати моделювання експериментальних педагогічних стратегій, як метода комплексного вивчення дитини з порушеннями мовлення.

Корекційно-розвивальна діяльність спрямована на:

- попередження та корекцію різних видів порушень мовлення у дітей, що здійснюються в системі освіти;

- створення та реалізацію спеціальних корекційно-розвивальних програм, що дозволяє дітям з особливостями у розвитку долати труднощі соціальної адаптації та навчання;

- використання сучасних здоров'язберігаючих логотехнологій під час корекційних процесів, спрямованих на попередження та

виправлення порушень мовлення з метою досягнення максимально позитивних результатів;

- корекцію та формування особистості дітей, які потребують спеціальної логопедичної допомоги;
- вирішення спеціальних психологічних проблем пов'язаних з проявами мовленнєвої патології у дітей.

Випускники повинні *знати*:

- історію загальної спеціальної педагогіки та практики, сучасні тенденції розвитку психолого-педагогічних концепцій;
- анатомо-фізіологічні та клінічні основи логопедії;
- спеціальну педагогіку дітей із порушеннями мовлення;
- психологію сім'ї та сімейного виховання дітей з порушеннями мовлення;
- сутність, структуру та зміст корекційного процесу та реально уявляти його можливий кінцевий результат;
- основні принципи та прийоми здійснення корекційно-розвивальної діяльності в різних типах дошкільних освітніх закладів;
- методи та прийоми роботи з дітьми дошкільного віку, які мають порушення мовленнєвого розвитку.

Випускники повинні *вміти*:

- на основі даних психолого-педагогічного, клінічного, нейропсихологічного, лінгвістичного обстеження визначати структуру змісту процесу навчання;
- здійснювати корекційно-розвивальний процес у різних типах вихованих та навчальних закладах;
- планувати, конструювати різноманітні за формою фронтальні, підгрупові та індивідуальні заняття з дітьми різної вікової категорії.

Соціально-педагогічна діяльність спрямована на:

- планування та проведення заходів по соціальній профілактиці під час освітнього процесу;
- впровадження сучасних педагогічних систем виховання дітей різного віку з відхиленнями в мовленнєвому розвитку;
- здійснення комплексного та особистісно-орієнтованого виховного впливу на психофізичний розвиток дитини з порушеннями мовлення;
- усвідомлення та адекватну оцінку можливостей різних стратегій напрямків виховання дітей з порушеннями мовлення в умовах освітніх закладів з використанням різних форм інтеграції.

Випускники повинні *знати*:

- концептуальні психолого-педагогічні основи виховання дітей з порушеннями мовлення;
- шляхи диференціації та індивідуалізації виховних впливів з урахуванням особливостей мовленнєвого та немовленнєвого розвитку дітей;
- особливості виховних впливів у залежності від проявів мовленнєвих порушень, психічного розвитку та психологічних особливостей дітей дошкільного віку;
- шляхи та засоби виховання дітей з порушеннями мовлення в умовах інтеграції в середовище дітей без порушень розвитку.

Студенти повинні *вміти*:

- аналізувати механізми та форми взаємозв'язків у роботі логопеда, психолога, вихователя, вчителя-дефектолога та інших спеціалістів;
- використовувати методи та прийоми педагогічного обстеження дітей із порушеннями мовлення;
- здійснювати відбір змісту освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення;
- адекватно відбирати та використовувати прийоми корекційно-виховного впливу під час загально розвивальних занять та поза них;
- складати індивідуальні програми виховної роботи для дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку в умовах повсякденної діяльності;
- здійснювати методичну допомогу вихователям в їх роботі з дітьми дошкільного віку, що мають порушення мовлення.

Культурно-просвітницька діяльність спрямована на:

- розробку та проведення культурних заходів з дітьми в умовах корекційно-розвивального процесу;
- формування загальної культури дошкільників з порушеннями мовлення;
- включення в структуру корекційного процесу спеціальних прийомів роботи, спрямованих на підвищення мовленнєвої культури учнів.

Організаційно-управлінська діяльність спрямована на:

- раціональну організацію навчального та корекційно-розвивального процесу;
- своєчасну реалізацію освітніх програм та навчальних планів на рівні, що відповідає прийнятим державним стандартам віщої освіти;

- управління діяльністю педагогічного колективу з метою забезпечення повноцінного освітнього процесу;
- забезпечення охорони життя та здоров'я дошкільників під час освітнього процесу;
- укріплення та збереження здоров'я дітей дошкільного віку;
- організацію та підготовку виховних заходів;
- виконання правил та норм охорони праці, техніки безпеки.

Випускники повинні *знати*:

- основні документи, що стосуються системи освіти, права та обов'язки об'єктів навчально-виховного процесу;
- інноваційні засоби управління та здійснення рішень;
- специфіку здійснення функцій педагогічного управління;
- психологію управління спеціальними педагогічними системами;
- основні напрямки розвитку спеціальних закладів.

Студенти повинні *вміти*:

- вести відповідну логопедичну документацію.

Вчителю-логопеду необхідно:

- володіти вмінням проводити психолого-педагогічні дослідження з метою визначення перебігу психічного розвитку, відповідність віковим нормам;
- володіти методами диференціальної діагностики з метою визначення типу порушення;
- володіти методами консультування дітей з відхиленнями в мовленнєвому розвитку, їх батьків та педагогів з проблем навчання, розвитку, життєвого та професійного самовизначення;
- володіти методами психопрофілактичної роботи, спрямованої на створення сприятливого психологічного клімату в освітньому закладі, сім'ї;
- володіти вміннями та прийомами виховання та навчання дітей із порушеннями мовлення.

Видами професійної діяльності спеціалістів повинні бути:

- освітня;
- виховна;
- діагностико-аналітична;
- корекційно-розвивальна;
- культурно-просвітницька.

Підсумковий державний екзамен проводиться у формі міждисциплінарного за програмою навчання, включає питання наступних дисциплін: «Логопедія», «Теорія і спеціальна методика виховання дітей із вадами мовлення», «Логопедична ритміка», «Спецсемінар з логопедії» («Індивідуальні форми логопедичної роботи», «Фронтальні форми логопедичної роботи»), «Спеціальна педагогіка з історією логопедії», «Основи дефектології та логопедії».

Програма підсумкового державного екзамену складена відповідно до вимог державного освітнього стандарту вищої професійної освіти за спеціальністю 7.010101. Дошкільна освіта. Корекційна освіта (Логопедія).

Діюча програма включає: вимоги до рівня підготовки студентів (ОКР «спеціаліст»), зміст підсумкового державного екзамену, процедуру проведення державного підсумкового екзамену, критерії оцінювання відповідей за кредитно-модульною системою (КМС), перелік питань підсумкового екзамену, рекомендованого переліку основної та допоміжної літератури.

СТРУКТУРА ПІДСУМКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

Державний підсумковий екзамен випускників за спеціальністю 7.010101. Дошкільна освіта. Корекційна освіта (Логопедія) проводиться відповідно до ДОС ВПО у вигляді міждисциплінарного державного екзамену з історії, теорії та практики логопедії.

Міждисциплінарний державний екзамен за спеціальністю 7.010101. Дошкільна освіта. Корекційна освіта (Логопедія), включає два блоки: історію і теорію логопедії та практику логокорекційної роботи. Екзамен проводиться в один етап, усно, за білетами. Білети містять по три питання, з яких: два – з теорії та історії логопедії і один – з практичної роботи логопеда.

Контрольними матеріалами для випускників є білети, які дозволяють визначити відповідний рівень підготовки спеціаліста. Білети до державного екзамену складаються за дисциплінами всіх курсів та носять інтегрований характер. Їх зміст спрямований на визначення глибини знань випускників за питаннями теорії мовленнєвої діяльності, структури мовленнєвих порушень та їх патогенетичних механізмів, напрямків психолого-педагогічних впливів, використання конкретних методик впливу, спрямованих на максимально ефективне подолання порушень мовленнєвого розвитку.

Білет поєднує наявність теоретичного, діагностичного та практичного питань, що дозволяє випускнику найбільш повно розкрити свій рівень знань, який свідчить про ступінь успішності спеціаліста в його майбутній професійній діяльності.

Державна екзаменаційна комісія (ДЕК), що приймає екзамен, складається з голови та 2–4 членів ДЕК та затверджується наказом ректора Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка.

Програма державного підсумкового екзамену розроблена відповідно до вимог Державного освітнього стандарту вищої професійної освіти України. В програму включені основні навчальні (змістові) модулі курсу.

На Державному підсумковому екзамені студенти повинні показати знання за всіма розділами програми. Чітко, грамотно та логічно викладати програмовий матеріал, продемонструвати сталі знання про механізми протікання порушень мовлення та їх корекцію.

Під час підготовки до державного екзамену проводяться оглядові лекції та консультації.

Екзамен проводиться у визначений час у присутності голови та всіх членів ДЕК в усній формі.

На підготовку до відповіді відводиться 60 хвилин. При цьому випускникам дозволяється користуватися програмою підсумкового екзамену. Не дозволяється використання навчальної літератури.

На відповідь за білетом дається 20 – 30 хвилин. Після відповіді можуть бути задані питання, кількість яких не регламентується.

Оцінка відповіді обговорюється колегіально та здійснюється на основі визначених критеріїв відповідно до вимог ДОС ВПО і повідомляється після складання екзамену групою студентів.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Державний екзамен з логопедії на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» оцінюється за **100** бальною шкалою. Згідно з національною шкалою оцінювання знань **«відмінно»** отримують студенти, які набрали від **90** до **100 балів**. Оцінку **«добре»** отримують студенти, які набрали від **74** до **89 балів**. Оцінку **«задовільно»** – від **60** до **73 балів**. **«Незадовільно»** отримують студенти, які не засвоїли матеріал у межах програм курсів педагогічних дисциплін і отримали менше ніж **59 балів**.

Бали за відповідь студента за питаннями державного іспиту розподіляються наступним чином:

1. Від 0 до 30 балів оцінюється відповідь студента на перше питання білету з курсу «Спеціальна педагогіка з історією логопедії»
2. Від 0 до 30 балів оцінюється відповідь студента на друге питання білету, що включає теоретичний курс навчальної дисципліни «Логопедія».
3. Від 0 до 40 балів оцінюється відповідь студента на третє питання білету, що включає практичний курс навчальної дисципліни «Логопедія».

Підготовленість випускника визначається знанням спеціальної літератури, вмінням розкрити тему, використовуючи теоретичні знання за основною та суміжними дисциплінами. Знання, отримані під час навчання, досвід практичної роботи з дітьми, набутий під час проходження педагогічних практик, передовий досвід роботи з дітьми з порушеннями мовлення.

Випускник на екзамені повинен:

- продемонструвати сталі знання теорії навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення;
- розкрити закономірності процесів навчання та виховання дітей з мовленнєвою патологією;
- підтверджувати теоретичні положення прикладами з педагогічної практики, використовуючи свій особистий досвід та досвід провідних спеціалістів у цій галузі;
- знати основні наукові школи та прізвища їх засновників;
- під час викладу методів, видів та прийомів корекційної роботи виходити з психолого-педагогічних основ навчання та виховання дітей із порушеннями мовлення;

- вміти використовувати знання з суміжних дисциплін під час висвітлення питань диференціальної діагностики порушень та освіти дітей із порушеннями мовлення;
- розкривати шляхи посилення корекційного навчання, застосовувати знання спеціальних логопедичних технологій, спираючись на сучасні дослідження в цій галузі;
- під час висвітлення питань методики навчання дітей продемонструвати знання навчальних програм відповідно до існуючих класифікацій порушень мовленнєвого розвитку.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

відповіді студента під час складання державного екзамену з
курсу «Логопедія»

Критерії оцінювання відповіді студента

№ з/п	Критерії оцінювання	Бали		
		I питання	II питання	III питання
1.	Повнота висвітлення змісту питання	5	5	5
2.	Чіткість висвітлення змісту питання	1	1	1
3.	Логіка побудови відповіді	1	1	1
4.	Лаконічність відповіді	1	1	1
5.	Науковий стиль викладу матеріалу	1	1	1
6.	Знання термінологічного апарату та доцільність його використання у відповіді	2	2	2
7.	Наведення прикладів, відповідних тематиці питання, що розкривається	2	2	2
8.	Зв'язок теоретичного матеріалу з практичною діяльністю вчителя-логопеда	2	2	3
9.	Наявність сформульованих висновків щодо поставленого питання	2	2	2
10.	Представлення у відповіді знань наукової педагогічної літератури	2	2	2
11.	Представлення у відповіді знань методичної літератури	2	2	2
12.	Представлення у відповіді знань нормативної бази	1	1	1
13.	Представлення у відповіді знань особливостей психофізичного розвитку дітей із порушеннями мовлення	2	2	2
14.	Культура усного мовлення, володіння державною мовою	3	3	3
15.	Володіння методикою логокорекційної роботи	-	-	5
16.	Ілюстрування відповіді прикладами з практичного досвіду роботи, набутих під час проходження педагогічної практики	-	-	4
17.	Випускник вкладається у час, відведений на відповідь, відповідає на додаткові запитання членів ДЕК	3	3	3
Усього балів		30	30	40

*Система оцінювання складена на основі розроблених кафедрами Інституту педагогіки і психології СумДПУ ім. А.С.Макаренка критеріїв оцінювання студентів на питання державного екзамену з психолого-педагогічних дисциплін.

ЗМІСТ ДЕРЖАВНОГО ПІДСУМКОВОГО ЕКЗАМЕНУ З КУРСУ ЛОГОПЕДІЯ

РОЗДІЛ 1. Спеціальна педагогіка з історією логопедії

Основні питання курсу та їх характеристика

1. Історичні етапи становлення та розвитку наукових поглядів на патологію мовлення в Древній Греції та Римі

Праці Авіценни, Шенка, Гіппократа, Аристотеля, Галена та інших науковців. Різні підходи до трактування причин виникнення порушень мовленнєвого розвитку. Перші спроби визначити механізми виникнення цих порушень. Шляхи усунення порушень мовленнєвого розвитку в працях Гіппократа та Аристотеля.

2. Перші відомості про мовленнєві розлади та прийоми їх подолання в Древньому Єгипті

Вплив культури Древнього Єгипту на трактування причин виникнення порушень мовлення. Папіруси Едвіна Сміта.

3. Порушення мовленнєвого розвитку з точки зору індійських лікарів

«Веди» та «Аюрведи». Хейлопластика та уранопластика з точки зору індійських лікарів.

4. Арабські халіфати про розлади мовлення хворих дітей та способи їх лікування

Праці Антіла (структура язика, як головного органу артикуляції). Терапія заїкання за Орібазієм. Праці Авіценни (Ібн Сіна) – «Канон лікарської науки»: розлади мовлення та засоби їх лікування, патології органів артикуляції, можливості ураження ЦНС, своєрідність усунення заїкання.

5. Про мовленнєві розлади стародавніх медичних письменників у китайській літературі, релігійні міфи та трактування

Згадування про труднощі мовлення пророку Мойсея («Біблія»), опис чудодійних зцілень біблійних героїв. Зцілення Заратустри. Згадування про несподіване втрачання мовлення (афазію). Мовленнєвий аутизм у релігійному епосі.

6. Стародавні слов'яни про мовленнєві розлади та прийоми їх усунення

Позначення (назви) порушень мовлення в стародавніх слов'ян. Розмежування різних порушень психофізичного розвитку, описовий та звуконаслідувальний принцип створення термінів-визначень. Забобони в розумінні причин дефектів мовлення та прийоми їх усунення. Елементи народної нетрадиційної медицини під час виправлення порушень мовлення.

7. I етап становлення логопедичної галузі (кінець XIX століття)

Відкриття Верніке і Брокка. Метод ларингоскопії Тюрка. Клінічна класифікація А. Куссмауля. Роботи І.О. Сікорського. Вплив Гуцмана (1905р.) – засновника логопедичної галузі.

8. II етап становлення логопедичної галузі

Існування двох шкіл: органіків та психологів, їх вплив на становлення логопедичної галузі, як самостійної галузевої науки. Праці М. Зеємана, Совак, Олтушевського. Створення першої асоціації логопедів та фоніатрів (1924р., Вена). Внесок династії Рау. Відкриття кафедри під керівництвом І.М. Бехтерева. Відкриття в Європі першого ортофонічного інституту під керівництвом Д.В. Фельдберга.

9. III етап становлення логопедичної галузі

Внесок М.Ю. Хватцева у становлення вітчизняної логопедичної науки. В.К. Орфінська – основоположник психолінгвістичного напрямку в логопедії. Внесок Р.Є. Левіної в розвиток та впровадження логопедичної допомоги. Р.І. Лалаєва, С.Ф. Соботович, Р.С. Волкова та ін. Підготовка вчителів-логопедів для здійснення логопедичної допомоги в спеціальних закладах освіти. Дефектологічні факультети в педагогічних закладах Росії та України.

10. Сучасний стан логопедії в Україні

Вимоги до підготовки вчителів-дефектологів на сучасному етапі розвитку дефектологічної галузі. Кафедра логопедії при Інституті спеціальної педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова. Провідні науковці-дефектологи: М.К. Шеремет, С.Ю. Конопляста, В.В. Тищенко, І.С. Марченко та ін.

11. Історія створення спеціальних закладів освіти для дітей із порушеннями мовлення

Перші логопедичні групи для дітей із заїканням під керівництвом Ф.Ф. Рау (1934р.). Вимоги до їх функціонування: кількість дітей,

педагогічний склад. Перші спеціальні заклади освіти для дітей із тяжкими порушеннями мовлення (1964р.). Створення психолого-медико-педагогічних комісій (ПМПК), їх функціональні обов'язки. Сучасний стан освіти осіб із порушеннями мовленнєвого розвитку.

12. Підготовка спеціалістів-логопедів у 30 – 70 роки ХХ сторіччя

Московська логопедична школа під керівництвом Кащенко (1908 – 1920рр.). Педагогічний інститут дитячої дефективності під керівництвом С.С. Ляпідевського (1924р.). Створення експериментального дефектологічного інституту (1924р.). Інститут корекційної педагогіки (1990р.). Лабораторії дитячої логопедії, їх керівники. Педагогічний інститут імені М.Горького (м. Київ).

13. Фундаментальні дослідження Р.Є. Левіної стосовно складних мовленнєвих дефектів при різних видах аномалій

Психолого-педагогічна класифікація Р.Є. Левіної: основні вимоги. Здійснення логопедичної допомоги відповідно до психолого-педагогічної класифікації Р.Є. Левіної. Вимоги до функціонування логопедичних груп при ДНЗ. Зарахування до спеціальних закладів освіти для дітей із тяжкими порушеннями мовлення.

14. Фундаментальні дослідження М.Ю. Хватцева стосовно вивчення складних мовленнєвих дефектів

Дослідження етіології мовленнєвих порушень. Внесок М.Ю. Хватцева в дослідження дислалії, ринолалії, заїкання. Методичні прийоми автора логокорекційної роботи при ринолалії. Перший підручник з логопедії для спеціалістів, що працюють у галузі патології мовлення (1935р.).

15. Історія вивчення ринолалії

Перші праці з ринолалії, що належать лікарям Древньої Греції. Хірургічні втручання при вроджених незрощеннях губи та піднебіння (ВНГП): А. Лібменга, Б. Лангенбека, Макуена. Праці М.Пирогова (1884), Н. Воронцовської (1875), М. Пайкіна (1936).

Існування німецької та французької шкіл, щодо корекції ринолалії. Представники німецької наукової школи: Г. Гутцман (1924); Г. Арнольд (1959); М. Ванкевич (1926); В. Каретнікова (1927); М. Хватцев (1931–1959).

16. Історичні етапи дослідження афазії

Трактування німоти А. Брокка та І. Верніке. Визначення порушення мовлення в клінічній класифікації А. Куссмауля. Введення наукової термінології позначення афазії. Становлення «афазіології» – як окремого наукового напрямку. Внесок О.Р. Лурія у вивчення афазії.

17.Історичний ракурс вивчення алалії

Історичні етапи трактування терміну «алалія». Визначення алалії А. Куссмаулем. Роботи І. Франка та Р. Шультесса (кінець XIX ст.). Внесок Труссо у визначення алалії (60-ті рр. XIX ст.). Роботи фоніатра Р. Коена (1888).

Внесок у вивчення алалії Г. Гутцмана (1894), А. Лібманна (1900), М.В. Богданов-Березовського (1909), Е. Фрешельса (1931), М.Ю. Хватцева, Н.Н. Трауготт, В.К. Орфінської, Р.Є. Левіної, Л.В. Мелехової, Г.В. Мацієвської, Є.Ф. Соботович, В.О. Ковшикова, В.К. Воробйової.

18.Історичний екскурс вивчення дизартрії

Трактування дизартрії в клінічній класифікації А. Куссмауля. Введення терміну «дизартрія». Класифікація Труссо.

19.Історія вивчення дислалії

Визначення та становлення термінологічного апарату дислалії (внесок І. Франка, 1827р.). Дослідження Р. Шультесса, у 30-х рр.. XIX ст. Трактування дислалії А. Куссмаулем. Внесок М.Ю. Хватцева в вивчення дислалії, дослідження етіології, визначення класифікаційних форм. Роботи О.В. Правдіної. 60-ті рр.. XX ст.: визначення клінічних форм дислалії.

20.Історичні аспекти досліджень порушень писемного мовлення

Трактування порушень писемного мовлення А. Куссмаулем (1888р.). Визначення походження специфіки порушень писемного мовлення в роботах Ф. Бахман, Г. Вольфа, Б. Енглера. Внесок Моргана (1896р.) в специфіку трактування цього порушення мовлення.

Введення термінології порушень писемного мовлення Д. Гіншельвудом (1900–1907 рр.).

Внесок у вивчення дислексії та дисграфії Н.К. Монакова, О. Ортона (1937р.). 30-ті роки XX ст.. порушення читання і письма з точки зору психології, педагогіки, дефектології. У цей період підкреслюється певна залежність між цими порушеннями, з одного боку, і дефектами усного мовлення і слуху (Ф.А. Рау, М.Ю. Хватцев, Р.М. Боскіс, Р.Є. Левіна).

Існуючі класифікації порушень писемного мовлення.

21.Історичні аспекти вивчення заїкання

Праці Гіппократа та Аристотеля стосовно виникнення заїкання. Трактування причин виникнення заїкання в XVII- -XVIII ст. Дослідження Шультесса, Беккереля, Ітара, Лі, Діффенбаха, Блюме. Праці І.А. Сікорського, 1889; І.К. Хмелевського, 1897; Э. Андреса, 1894. Внесок І.А. Сікорського в дослідження та визначення шляхів усунення заїкання. Комплексний

метод усунення заїкання. Внесок В.О. Гіляровського, Н.А. Флоренської, З.І. Грінер. Клінічна класифікація заїкання (1970р.).

22.Сучасний стан наукової логопедичної галузі: українські науковці-логопеди

Історичний ракурс підготовки вчителів дефектологів з 1991р. (кафедра дефектології в м. Києві та м. Слов'янську). Створення кафедри логопедії при Інституті спеціальної педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова.

Вимоги до підготовки вчителів-дефектологів на сучасному етапі розвитку дефектологічної галузі. Кафедра логопедії при Інституті спеціальної педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова. Провідні науковці-дефектологи: М.К. Шеремет, С.Ю. Конопляста, В.В. Тищенко, І.С. Марченко та ін.

23.Організація логопедичної допомоги на сучасному етапі розвитку України

Провідні логопедичні українські школи після 1991р. Форми підготовки педагогічних логопедичних кадрів. Провідні заклади освіти України, що займаються освітою вчителів-логопедів.

24.Історичні аспекти становлення логопедичних класифікацій порушень мовленнєвого розвитку

Неврологічні основи логопедії у працях Брокка і Верніке. Клінічна класифікація А. Куссмауля. Передумови створення клініко-педагогічної класифікації в наукових доробках І. Франка, Гуцмана, Ф. Шультесса, М. Зеємана, М.Ю. Хватцева. Психолого-педагогічна класифікація Р.Є. Левіної, передумови її виникнення.

25.Історія дослідження мовленнєвого онтогенезу

Спроби визначити онтогенез мовленнєвого розвитку в працях К. Бюлера, Л.С. Виготського, І.О. Бодуена де Куртене, Ж. Піаже, В. Прейера, Клари і Вільгельма Штернів. Перша періодизація мовленнєвого онтогенезу за О.М. Гвоздевим. Роботи М.І. Жинкіна.

РОЗДІЛ II. Теорія логопедії

Основні питання курсу та їх характеристика

1. Логопедія як наука

Визначення поняття логопедичної науки. Об'єкт, предмет, мета, завдання логопедії як науки. Понятійно-категоріальний апарат логопедії. Зв'язок з іншими науками. Наукові та дидактичні принципи логопедії. Наукові та дидактичні методи логопедії.

2. Класифікації порушень мовленнєвого розвитку

Причини порушень мовлення. Принципи класифікації порушень мовлення. Загальна характеристика класифікацій порушень мовленнєвого розвитку. Психолого-педагогічна класифікація порушень мовлення. Клініко-педагогічна класифікація мовленнєвих порушень

3. Онтогенез мовленнєвого розвитку дітей раннього та дошкільного віку

Визначення поняття. Ретроспективний аналіз досліджень мовленнєвого онтогенезу. Внесок О.М. Гвоздева в дослідження мовленнєвого онтогенезу. Періоди становлення мовлення, їх характеристика. Логопедична діагностика дітей раннього віку (з 0 до 3 років).

4. Дислалія

Визначення поняття, причини виникнення, види, форми дислалії. Механічна дислалія, її характеристика. Функціональна дислалія, її характеристика.

5. Дизартрія

Визначення, етіологія, патогенез, основні симптоми дизартрії. Класифікація дизартрії, основні форми дизартрії, їх характеристика.

6. Ринологія

Визначення, етіологія, основні форми ринології. Класифікація ринології: характеристикам структури мовленнєвого дефекту.

7. Відкриті ринології

Визначення, етіологія. Класифікаційні форми, їх характеристика.

8. Закриті ринології

Визначення, етіологія. Класифікаційні форми, їх характеристика.

9. Алалія

Визначення, етіологія. Види алалії. Моторна алалія. Визначення. Характеристика структури мовленнєвого дефекту. Відмінність моторної алалії від подібних станів. Сенсорна алалія. Визначення. Характеристика структури мовленнєвого дефекту. Відмінність сенсорної алалії від подібних станів.

10. Афазія

Визначення, етіологія. Види афазії.

11. Моторна афазія

Характеристика структури мовленнєвого дефекту.

12. Сенсорна афазія

Характеристика структури мовленнєвого дефекту.

13. Порушення темпу мовлення

Визначення, причини, варіанти. Класифікації тахілалія. Характеристика полтернів та баттаризмів. Визначення ітерації, причини.

14. Заїкання

Причини, симптоматика, форми, види та ступені заїкання.

15. Порушення голосу

Характеристика структурних компонентів голосу. Класифікація порушень голосу, причини. Профілактика і гігієна порушень голосу у дітей.

16. Порушення писемного мовлення у дошкільників

Причини, види порушень читання і письма. Дисграфія. Класифікація дисграфій. Дислексія. Класифікація дислексії.

17. Фонетико-фонематичний недорозвиток як вид мовленнєвого порушення

Причини. Етапи вивчення порушення. Характеристика дітей з фонетико-фонематичним недорозвитком

18. Загальний недорозвиток у дітей

Характеристика дефекту. Характеристика мовлення і немовленнєвих функцій дітей із I рівнем мовленнєвого розвитку. Характеристика мовлення і немовленнєвих функцій дітей із ЗНМ II рівня. Характеристика мовлення і немовленнєвих функцій дітей із ЗНМ III рівня.

19. Характеристика лексико-граматичної сторони мовлення дошкільників

Компоненти лексико-граматичної сторони мовлення, їх характеристика. Обстеження дітей: стан сформованості лексичної сторони мовлення, рівень розвитку граматичної сторони мовлення. Аграматизми в мовленні. Вплив порушень фонематичного слуху на загальний мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку.

20. Психолого-медико-педагогічна комісія: організація і зміст її роботи

Склад ПМПК, функціональні обов'язки. Супровідна документація. Обстеження дитини-логопата в умовах ПМПК. Складання логопедичної характеристики. Логопедичні висновки.

21. Документація вчителя-логопеда

Нормативно-правова база. Обладнання логопедичного кабінету. Вимоги до нього. Характеристика документації вчителя-логопеда.

22. Логопедичні заняття

Види, форми організації, вимоги до проведення індивідуальних та фронтальних логопедичних занять, їх структура спільні та відмінні якості. Нестандартні форми проведення логопедичних занять, виховна робота.

23. Взаємозв'язок у роботі вчителя-логопеда і спеціалістів ДНЗ

Взаємозв'язок у роботі вчителя-логопеда, вихователя, музичного керівника, педагога-психолога та інших спеціалістів ДНЗ. Завдання, зміст та форми роботи з сім'єю в умовах логопедичних груп ДНЗ. Педагогічна система здійснення логопедичної допомоги в Україні.

24. порушення мовленнєвого розвитку у розумово відсталих дітей (РВД) та дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР)

Особливості мовленнєвого розвитку дітей із зниженим інтелектом. Зміст та методика психолого-логопедичного обстеження РВД. Особливості логопедичної роботи з розумово відсталими дітьми. Структура дефекту у дітей із затримкою психічного розвитку (мовленнєва і немовленнєва симптоматика). Розвиток мовлення і мислення у дітей із ЗПР.

25. порушення мовлення у дітей з порушенням слуху і зору

Психолого-педагогічна характеристика дітей зі зниженим слухом. Особливості формування мовлення у дітей із порушенням слуху. Обстеження осіб зі зниженим слухом. Комплексна корекційна робота із слабочуючими дітьми. Порушення мовлення у слабозорих дітей. Їх психолого-педагогічна характеристика. Особливості формування мовлення у дітей із порушенням зору. Комплексна корекційна робота із слабозорими дітьми.

РОЗДІЛ III. Методика логопедії

Основні питання курсу, їх характеристика

1. Логопедичне обстеження дітей дошкільного віку

Діагностичне обстеження дітей раннього віку (від 0 до 3 років). Принципи, методи, форми логопедичного обстеження. Технологія обстеження вимовної сторони мовлення. Напрямки логопедичного обстеження, їх стисла характеристика.

2. Система корекційної роботи при дислалії

Логопедичне обстеження дітей дошкільного віку з дислалією. Види порушень звуковимови. Етапи логокорекційної роботи. Способи виправлення вад вимови.

3. Порушення вимови свистячих звуків. Система корекційної логопедичної роботи з виправлення дефекту

Характеристика правильної вимови свистячих звуків. Види стигматизмів свистячих, причини. Способи виправлення різних видів стигматизмів свистячих.

4. Порушення вимови свистячих звуків. Система корекційної логопедичної роботи з виправлення дефекту

Характеристика правильної вимови шиплячих звуків. Види стигматизмів шиплячих, причини. Способи виправлення різних видів стигматизмів шиплячих.

5. Ротацізм. Система корекційної логопедичної роботи з виправлення дефекту

Характеристика правильної вимови взривних звуків. Види ротацізмів, причини. Способи виправлення різних видів ротацізмів.

6. Ламбдацизм. Система корекційної логопедичної роботи з виправлення дефекту

Характеристика правильної постави звуків [л, л']. Види ламбдацизмів, причини. Способи виправлення різних видів ламбдацизмів.

7. Порушення вимови піднебінних звуків (середньо-та задньоязикових). Система логопедичної роботи з виправлення дефекту

Характеристика правильної вимови середньо- задньоязикових звуків. Види порушень. Способи логокорекційної роботи.

8. Дефекти пом'якшення. Система логокорекційної роботи з виправлення дефекту

Види, причини. Способи виправлення.

9. Логокорекційна робота при дизартрії

Клініко-психологічна та педагогічна характеристика дітей з дизартрією. Обстеження дітей з дизартрією. Диференціальна діагностика дизартрії. Основні напрямки логокорекційної роботи при дизартрії. Логопедичний масаж при дизартрії.

10. Логокорекційна робота при ринолалії

Обстеження дітей при ринолалії. Відкрита ринолалія. Зміст корекційної роботи. Закрита ринолалія. Зміст корекційної роботи.

11. Система корекційно-мовленнєвої роботи при сенсорній алалії

Сенсорна алалія. Визначення поняття. Диференціація сенсорної алалії від подібних станів. Логопедичне обстеження дітей-алаліків. Основні напрямки та зміст логокорекційної роботи

12. Корекційна робота афазії

Класифікації афазії. Диференціація порушення від подібних станів. Корекція моторних та сенсорних форм афазії.

13. Комплексний підхід до подолання заїкання

Обстеження дітей із заїканням. Характеристика комплексного підходу в логокорекційній роботі під час заїкання. Технологія подолання заїкання в дітей дошкільного віку. Попередження заїкання у дітей.

14. Корекційна робота при порушеннях писемного мовлення

Види порушень писемного мовлення. Обстеження дітей з порушеннями читання та письма. Основні напрямки корекційної роботи під час усунення дислексія. Основні напрямки логокорекційної роботи під час усунення дисграфій. Профілактика порушень читання і письма у дошкільників.

15. Зміст корекційного навчання дітей з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення

Характеристика дітей із фонетико-фонематичним недорозвитком. Обстеження дітей із ФФНМ. Зміст логокорекційного навчання дітей із ФФНМ: етапи логокорекційної роботи.

16. Загальний недорозвиток мовлення

Технологія організації логопедичного обстеження дітей із системними порушеннями мовленнєвої діяльності. Логопедична робота з дітьми, які мають I рівень мовленнєвого розвитку. Логопедична робота з

дітьми, які мають II рівень розвитку мовлення. Логопедична робота з дітьми із III рівнем мовленнєвого розвитку при ЗНМ.

17.Здійснення логопедичної допомоги дітям з порушеннями зору

Порушення мовлення у слабозорих дітей. Їх психолого-педагогічна характеристика. Особливості формування мовлення у дітей із порушенням зору. Обстеження слабозорих дітей. Комплексна корекційна робота із слабозорими дітьми.

18.Здійснення логопедичної допомоги дітям із порушеннями слуху

Психолого-педагогічна характеристика дітей зі зниженим слухом. Особливості формування мовлення у дітей із порушенням слуху. Обстеження осіб зі зниженим слухом. Комплексна корекційна робота із слабочуючими дітьми.

19.Здійснення логопедичної допомоги дітям із вадами розумового розвитку

Особливості мовленнєвого розвитку дітей із зниженим інтелектом. Зміст та методика психолого-логопедичного обстеження РВД. Особливості логопедичної роботи з розумово відсталими дітьми. Структура дефекту у дітей із затримкою психічного розвитку (мовленнєва і немовленнєва симптоматика).

20.Здійснення логопедичної допомоги дітям із ДЦП

Особливості мовленнєвого розвитку дітей із порушеннями опорно-рухового апарату. Зміст та методика психолого-логопедичного обстеження дітей із ДЦП. Особливості логопедичної роботи з дітьми. Структура дефекту у дітей із ДЦП (мовленнєва і немовленнєва симптоматика).

21.Ігрова діяльність у логокорекційній роботі

Завдання, засоби та основні напрямки розвитку ігрової діяльності дітей-логопатів. Використання дидактичних ігор на різних етапах логокорекційної роботи.

22.Спілкування дітей із порушеннями мовлення

Завдання, засоби та основні напрямки педагогічної роботи з розвитку спілкування дітей-логопатів. Характеристика логопедичних занять з розвитку зв'язного мовлення. Форми роботи.

23.Пізнавальна діяльність дітей із порушеннями мовлення

Характеристика психічних процесів. Типи мислення. Формування здібності до заміщення та наочного моделювання у дітей з порушеннями мовлення як напрямки логокорекційної роботи.

24.Робота з розвитку дрібної моторики та формуванню графомоторних навичок дітей-логопатів

Теорія М.М. Кольцової про зв'язок моторно-рухових та мовленнєвих центрів. Характеристика особливостей моторного розвитку дітей-логопатів дшкільного віку. Обстеження рівня сформованості графомоторних навичок. Форми роботи під час проведення логопедичних занять, спрямовані на формування графомоторних навичок.

25.Комплексний підхід в роботі логопеда ДНЗ

Взаємозв'язок клініко-педагогічної та психолого-педагогічної класифікацій порушень мовленнєвого розвитку. Логопедична та психолого-педагогічна технології логокорекційної роботи. Взаємозв'язок, гаслідуваність в роботі логопеда, психолога, вихователя, музичного керівника.

ЛІТЕРАТУРА

Історія логопедія Теоретичні основи логопедії

Основна:

1. Актуальные проблемы диагностики, профилактики и коррекции речевых расстройств. – Мурманск: МГПИ, 1999.
2. Брежнева Е.А. Из опыта логопеда // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2003. – №2.
3. Вайзман Н.П. Реабилитационная педагогика / Н.П. Вайзман. – М., 1996.
4. Грибова О.Е. Психолингвистика и логопедия: вопросы, предложения // Дефектология. – 1999. – №3. – С.3
5. Грибова О.Е. Психолингвистика и логопедия: вопросы, предложения // Дефектология. – 1999. – №3. – С.3
6. Жинкин Н.И. Механизмы речи / М.И. Жинкин. – М., 1959.
7. Жихарева Ю. Что делают логопеды? // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2004. – №3. – С.71
8. Зайцев Д.В. Проблемы обучения детей с ограниченными возможностями здоровья // Педагогика. – 2003. – №1. – С.21
9. Киселева Т.В. Из опыта логопедической работы с детьми первых трех лет жизни в условиях центра восстановительного лечения // Дефектология. – 1991. – №5. – С.80
10. Кольцова М.М. Ребенок учится говорить. – М., 1979.
11. Логопедія. Підручник. За ред. М. К. Шеремет. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с. : іл.
12. Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. За ред. М. К. Шеремет. – К. : Видавничий дім «Слово», 2010. – 672 с.
13. Логопедическая служба: проблемы, поиск. – Мурманск: МГПИ, 2000.
14. Логопедия: методические традиции и новаторство / Под ред. С.Н. Шаховской, Т.В. Власовец. – М., 2003.
15. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. вузов/Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – М., 1998.
16. Максаков А.И. Правильно ли говорит ваш ребенок. – М., 1988.
17. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст: советы педагогам и родителям по подготовке к обучению детей с особыми проблемами в развитии. – М., 1997.
18. Основы логопедической работы с детьми /Под общей редакцией Г.В. Чиркиной.–М., 2002.
19. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка. – СПб., 1997.
20. Руденко В.И. Домашний логопед. – Ростов-на-Дону, 2002.
21. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А., Чиркина Г.В. Основы логопедии. – М., 1989.
22. Фишман М.Н. Мозговые механизмы, обуславливающие отклонения в речевом развитии у детей // Дефектология. – 2001. – №3. – С.3
23. Фомичева Т.Б., Чевелева Н.А., Чиркина Г.В. Нарушения речи у детей. – М., 1993.
24. Хрестоматія з логопедії : Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринолалія : Навчальний посібник (2-е вид., змін. і доп.) / за заг. ред. М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. – К. : КНТ, 2008. – 226 с.
25. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії). Навчальний посібник. – К., 2009. – 152 с.
26. Шкловский В.М. и др. Некоторые патогенетические механизмы нарушения развития речи у детей // Дефектология. – 2001. – №2. – С.20

Додаткова:

Порушення голосу

1. Вильсон Д.Ж. Нарушения голоса у детей. – М., 1990.
2. Детский голос / Под ред. В.И. Шацкой. – М., 1970.
3. Дмитриев Л.Б., Телелева Л.М., Таптапова С.Л., Ермакова И.И. Фониатрия и фонопедия. – М., 1990.
4. Ермакова И.И. Коррекция речи и голоса у детей и подростков. – М., 1996.
5. Есакова С.А., Минаева Н.А. и др. Логопедическая помощь лицам, перенесшим полное удаление гортани // Дефектология. – 1988. – №4. – С.32
6. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. вузов/Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – М., 1998.
7. Максаков А.И. Правильно ли говорит ваш ребенок. – М., 1988.
8. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст: советы педагогам и родителям по подготовке к обучению детей с особыми проблемами в развитии. – М., 1997.
9. Основы логопедической работы с детьми /Под общей редакцией Г.В. Чиркиной.–М., 2002.
10. Таптапова С.Л. Коррекционно-логопедическая работа при нарушениях голоса. – М., 1984.
11. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А., Чиркина Г.В. Основы логопедии. – М., 1989.

Дислалія

1. Волкова Г.А. Логоритмическое воспитание детей с дислалией. – СПб., 1993.
2. Глухов В.П. Использование игровых приемов в логопедической работе по коррекции звукопроизношения у дошкольников // Дефектология. – 1993. – №4. – С.37
3. Григоренко Н.Ю., Синяева М.Л. Логопедический и медицинский аспекты органической дислалии и способы ее коррекции // Дефектология. – 2000. – №4. – С.22
4. Зеленская Ю.Б. Эволюция вспомогательных технических средств формирования и коррекции произносительной стороны речи у детей // Дефектология. – 2003. – №2. – С.76
5. Карелина И.Б. Устранение дислалии у дошкольников в условиях детской поликлиники // Дефектология. – 1997. – №6. – С.50
6. Крупенчук О.И. Лого-рифмы: Поэтическое сопровождение коррекции речи у детей. – СПб., 2000.
7. Логопедические игры и задания. – СПб., 2001.
8. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. вузов/Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – М., 1998.
9. Максаков А.И. Правильно ли говорит ваш ребенок. – М., 1988.
10. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст: советы педагогам и родителям по подготовке к обучению детей с особыми проблемами в развитии. – М., 1997.
11. Новиковская О.А. Развитие звуковой культуры речи у дошкольников. Логопедические игры и упражнения. – СПб., 2002.
12. Основы логопедической работы с детьми /Под общей редакцией Г.В. Чиркиной.–М., 2002.
13. Рыбина А.Ф. Коррекция звукопроизношения у детей. – Волгоград, 2001.
14. Сизова Э.Я., Макарова Э.К. О механизме бокового сигматизма / Быстрова Г.А. и др. Логопедические игры и задания. – СПб., 2001. – С.71
15. Трубникова Н. М. Нарушения звукопроизношения и пути их коррекции у школьников 1-2 классов с ДЦП и олигофренией // Дефектология. – 1988. – №6. – С.37
16. Туманова Т.В. Формирование звукопроизношения у дошкольников. – М., 2001.

17. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А., Чиркина Г.В. Основы логопедии.–М., 1989.
18. Фомичева М.Ф. Воспитание у детей правильного произношения. – М., 1997.
19. Шарапановская Н.А. Дифференциальный динамический подход к оценке и коррекции нарушений звукопроизношения у учащихся младших классов вспомогательной школы // Дефектология. – 1986. – №1. – С.26
20. Э.Я. Сизова. Нейрофонетическая характеристика бокового сигматизма/ Быстрова Г.А. и др.

Дизартрія

1. Бабенкова РД., Орлова О.В. Организация лечебной изкультуры в школе для детей с церебральным параличом //Дефектология. – 1983. – № 3.
2. Бадалян Л.О. Невропатология. – М., 1987.
3. Бадалян Л.О., Журба Л.Г., Тимонина О.В. Детский церебральный паралич. – Киев, 1988.
4. Бернштейн Н.А. О построении движений. – М., 1947.
5. Бортфельд С. А., Рогачева Е.И. Лечебная физкультура и массаж при ДЦП. – М., 1986.
6. Винарская Е.Н., Шур С.Н. Нарушение звуковой стороны речи при бульбарной дизартрии взрослых //Очерки по патологии речи и голоса.– М., 1967. – С. 186-188
7. Игнатъева С.А. Коррекция тяжелых речевых расстройств с использованием метода рефлексотерапии// Дефектология. – 1996. – №4. – С.54
8. Карелина И.Б. Новые направления в коррекции минимальных дизартрических расстройств// Дефектология. – 2000. – №1. – С.24
9. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. вузов/Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – М., 1998.
10. Лопатина Л.В. Изучение и коррекция нарушений психомоторики у детей с минимальными дизартрическими расстройствами // Дефектология. –2003. – №5. – С.45
11. Лопатина Л.В. Приемы обследования дошкольников со стертой формой дизартрии и дифференциация их обучения // Дефектология. – 1986. – №2. – С.64
12. Лопатина Л.В., Серебрякова Н.В. Преодоление речевых нарушений у дошкольников (Коррекция стертой дизартрии). – СПб., 2001.
13. Лопатина Н.В. Приемы обследования дошкольников со стертой формой дизартрии и дифференциации их обучения // Дефектология. – 1996. – № 2. – С. 64-66
14. Максаков А.И. Правильно ли говорит ваш ребенок. – М., 1988.
15. Малофеев Н.Н. Характеристика лексического запаса у учащихся с церебральным параличом. – М., 1991.
16. Мастюкова Е.М. Клиническая характеристика задержки психического развития учащихся с церебральным параличом //Дефектология. – 1988. – № 4.
17. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст: советы педагогам и родителям по подготовке к обучению детей с особыми проблемами в развитии. – М., 1997.
18. Мастюкова Е.М. Ребенок с отклонениями в развитии. – М., 1992.
19. Мастюкова Е.М., Бабенкова РД. Роль комплексной оценки дефекта учащихся с гиперкинезами для разработки плана педагогического воздействия // Дефектология. – 1981. – № 3. —С.75-83
20. Мастюкова Е.М., Ипполитова М.В. Нарушения речи у детей с церебральным параличом. – М., 1985.
21. Новикова Е.В. Зондовый массаж: коррекция звукопроизношения. – М., 2000.
22. Новикова Е.В. Зондовый массаж: коррекция звукопроизношения. – М., 2000.
23. Основы логопедической работы с детьми /Под общей редакцией Г.В. Чиркиной.–М., 2002.

24. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А., Чиркина Г.В. Основы логопедии. – М., 1989.
25. Чиркина Г.В. Воспитание правильной речи у детей с дизартрией // Дошкольное воспитание. – 1980. – № 8. – С. 50-52
26. Шипицына Л.М., Мамайчук И.И. Детский церебральный паралич. – СПб., 2001. – С. 105-124

Ринолалія

1. Вильсон Д.Ж. Нарушения голоса у детей. – М., 1990.
2. Воронцова Т.Н. Формирование речи детей с ринолалией второго года жизни // Обучение и воспитание детей с нарушениями речи. – М., 1983. – С. 89-99
3. Ермакова И.И. Коррекция речи и голоса у детей и подростков. – М., 1996.
4. Ермакова И.И. Коррекция речи при ринолалии у детей и подростков. – М., 1984. – С. 3-140
5. Иваненко С.Ф. Развитие интонаций у детей с ринолалией. // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2003. – №2.
6. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. вузов/Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – М., 1998.
7. Максаков А.И. Правильно ли говорит ваш ребенок. – М., 1988.
8. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст: советы педагогам и родителям по подготовке к обучению детей с особыми проблемами в развитии. – М., 1997.
9. Основы логопедической работы с детьми /Под общей редакцией Г.В. Чиркиной.–М., 2002.
10. Пружан И.И. и др. Нарушения речи при открытой ринолалии по данным литературы // Дефектология. – 1986. – №1. – С.90
11. Репина З.А., Балохонов АС. О проведении массажа мягкого неба с помощью специального тренажера // Дефектология. – 1992. – №5-6. – С.3
12. Розенгарт-Пупко ГЛ. Формирование речи у детей раннего возраста. – М., 1963.
13. Смирнова Т.П. Использование компьютерной программы «Видимая речь-II» в коррекции речи детей с ринолалией // Дефектология. – 2001. – №5. – С.77
14. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А., Чиркина Г.В. Основы логопедии. – М., 1989.
15. Фролова Л.Е. Врожденные расщелины губы и нёба. – М., 1973.
16. Харьков Л.В. и др. Принципы логопедического обучения при раннем хирургическом восстановлении нёба // Дефектология. – 1999. – №6. – С.21
17. Чиркина Г.В. Дети с нарушениями артикуляционного аппарата. – М., 1969. – С. 3-114
18. Шабалина Т.И. Индивидуальные логопедические занятия по формированию фонетической стороны речи у детей с ринолалией // Дефектология. 2002. №2. – С.83
19. Юрова Р.А. Формирование связной речи у детей-ринолаликов дошкольного возраста // Дефектология. – 1996. – №2. – С.74
20. Юрова Р.А. Характеристика связной речи младших школьников с тяжелыми нарушениями звуковой стороны речи (ринолалией) // Дефектология. – 1987. – № 4. – С.10

Алалія

1. Воробьева В.К. Обучение первоначальному навыку связного высказывания младших школьников с моторной алалией // Дефектология. – 1989. – №4. – С.40
2. Воробьева В.К. Формирование у младших школьников с моторной алалией умения узнавать образцы связной речи // Дефектология. – 1988. – №6. – С.56
3. Дифференциальная диагностика речевых расстройств у детей дошкольного и школьного возраста/ Л.В. Венедиктова и др. – СПб., 1998.
4. Зеeman М. Расстройства речи в детском возрасте. – М., 1962. – Разд. II.

5. Изучение аномальных школьников / Ред. А.Д. Виноградова и др. – Л., 1981. – С. 83-115
6. Ковшиков ВЛ. Экспрессивная алалия. – Л., 1985.
7. Кузьмина Н.И., Рождественская В.И. Воспитание речи у детей с моторной алалией. – М., 1977
8. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. вузов/Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – М., 1998.
9. Максаков А.И. Правильно ли говорит ваш ребенок. – М., 1988.
10. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст: советы педагогам и родителям по подготовке к обучению детей с особыми проблемами в развитии. – М., 1997.
11. Недоразвитие и утрата речи / Ред. Л.И. Белякова и др. —М., 1985.
12. Обучение и воспитание детей с нарушениями речи / Ред.В.И. Селиверстов и др. – М., 1982.
13. Основы логопедической работы с детьми /Под общей редакцией Г.В. Чиркиной. – М., 2002.
14. Преодоление речевых нарушений у детей и взрослых / Ред..И. Селиверстов, С.Н. Шаховская. – М., 1981. – С. 50-93
15. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А., Чиркина Г.В. Основы логопедии. – М., 1989.
16. Филичева Т.Е. Особенности формирования речи у детей дошкольного возраста. – М., 1999.

Афазия

1. Бурлакова М.К. Коррекционно-педагогическая работа при афазии. – М., 1991.
2. Бурлакова М.К. Коррекция сложных речевых расстройств. Сборник упражнений. – М., 1997.
3. Бурлакова М.К. Речь и афазия. – М., 1997.
4. Визель Т.Г. Как вернуть речь. – М., 1999.
5. Глозман Ж.М. и др. Межязыковой анализ аграмматизмов в спонтанной речи больных с моторной формой афазии // Дефектология. – 1988. – №6. – С. 30
6. Глозман Ж.М., Цветкова Л.С. Из истории русской афазии // Дефектология. – 1987. – №3. – С.69
7. Дифференциальная диагностика речевых расстройств у детей дошкольного и школьного возраста/ Л.В. Венедиктова и др. – СПб., 1998.
8. Иваницкая Л.Н., Ополинский Э.С. Электрофизиологическое исследование механизмов анализа акустической информации у больных с сенсорной афазией // Дефектология. – 1988. – №5. – С.10
9. Колпаковская И.К. Нарушения импрессивной речи у детей с сенсорной афазией // Дефектология. – 2000. – №2. – С.28
10. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. вузов/Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – М., 1998.
11. Лурия А.Р. Высшие корковые функции человека. – М.,1969.
12. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии. – М., 1973.
13. Лурия А.Р. Язык и сознание. – М., 1979.
14. Основы логопедической работы с детьми /Под общей редакцией Г.В. Чиркиной.–М., 2002.
15. Пайлозян Ж.А. Из опыта коррекционно-педагогической работы при афазии у многоязычных // Дефектология. – 2002. – №6. – С.82
16. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А., Чиркина Г.В. Основы логопедии. – М., 1989.
17. Цветкова Л.С. К вопросу о природе афазии и учении о факторе // Вопросы психологии. – 2002. – №4.
18. Шкловский В.М., Визель Т.Г. Восстановление речевой функции у больных с разными формами афазии. – М., 2000.

Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення.

Загальний недорозвиток мовлення

1. Балобанова В.П., Богданова Л.Г., Венедиктова Л.В. и др. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения. – СПб., 2001.
2. Брежнева Е.А. Из опыта логопеда // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2003. – №2.
3. Вальчук Н.П., Шамшур Э.В. Компьютерная обучающая программа «Звукослоговой анализ слов» и первый опыт ее применения в детском саду (из опыта работы) // Дефектология. – 2000. – №3. – С.55
4. Варенцова Н.С., Колесникова Е.В. Развитие фонематического слуха у дошкольников. – М., 1997.
5. Венедиктова Л.В. и др. Дифференциальная диагностика речевых расстройств у детей дошкольного и школьного возраста. – СПб., 1998.
6. Власенко И.Т. Проблемы логопедии и принципы анализа речевых и неречевых процессов у детей с недоразвитием речи // Дефектология. – 1988. – №4. – С.3
7. Волкова Г.А. Методика обследования нарушений речи у детей. – СПб, 1993.
8. Волкова Г.А. Психолого-логопедическое исследование детей с нарушениями речи. – СПб., 1993.
9. Володина В.С. Употребление наречий детьми с ОНР // Дефектология. – 1997. – №1. – С.63
10. Воробьева В.К. Обучение детей с тяжелыми нарушениями речи первоначальному навыку описательно-повествовательной речи // Дефектология. – 1990. – №4. – С.40
11. Гаркуша Ю.Ф. Коррекционно-воспитательная работа по закреплению речевых навыков и умений у дошкольников с ОНР // Дефектология. – 1988. – №2. – С.60
12. Гаркуша Ю.Ф. Система коррекционных занятий воспитателя в детском саду для детей с нарушениями речи. – М., 1992.
13. Глухов В.П. О формировании связной описательной речи у старших дошкольников с общим речевым недоразвитием // Дефектология. – 1990. – №6. – С.63
14. Глухов В.П. Формирование связной речи детей дошкольного возраста с ОНР. – М., 2002.
15. Глухов В.П. Из опыта логопедической работы по формированию связной речи детей с ОНР на занятиях по обучению рассказыванию. // Дефектология. – 1994. – №2. – С.56
16. Глухов В.П. Из опыта логопедической работы по формированию связной речи детей с ОНР на занятиях по обучению рассказыванию // Дефектология. – 1994. – №4. – С.20
17. Грибова О.Е., Носкова Т.А. Формирование словообразовательных навыков у учащихся общеобразовательной школы в условиях логопедического пункта // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2003. №1.
18. Дранникова Э.А., Ястребова А.В. Коррекция ОНР у учащихся первых классов общеобразовательных школ // Дефектология. 1987. №3. С.47
19. Еремина В.Н. Обогащение словаря старших дошкольников с ОНР фразеологизмами // Дефектология. 2002. №5. – С.73
20. Жовницкая О.Н. Фонетико-фонематическое восприятие, его нарушение и развитие у младших школьников // Начальная школа. 2001. №11. С.41
21. Жукова Н.С. и др. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: Кн. для логопеда / Н.С. Жукова, Е.М. Мастюкова, Т.Б. Филичева. Екатеринбург, 1998.

22. Журова Л.Е., Эльконин Д.Б. К вопросу о формировании фонематического восприятия у детей дошкольного возраста. М., 1963.
23. Казанская В.Л., Шматко Н.Д. Дидактические игры и упражнения по развитию слухового восприятия // Дефектология.2002.№5 – С.75
24. Казанская В.Л., Шматко Н.Д. Дидактические игры и упражнения по развитию слухового восприятия // Дефектология.2002.№6 – С.67
25. Колесникова Е.В. Развитие звуко-буквенного анализа у детей 5-6 лет. Сценарии учебно-игровых занятий к рабочей тетради «От А до Я».М., 2001.
26. Колесникова Е.В. Развитие фонематического слуха у дошкольников. – М., 2002.
27. Кондратенко И.Ю. Основные направления логопедической работы по формированию эмоциональной лексики у детей с ОНР старшего дошкольного возраста // Дефектология.2003.№3 – С.55
28. Кондратенко И.Ю. Особенности овладения эмоциональной лексикой детьми старшего дошкольного возраста с ОНР // Дефектология.2002.№6 – С.61
29. Кондратенко И.Ю. Проблема усвоения системы лексических значений у дошкольников с ОНР, отражающих их эмоциональное состояние и оценки // Дефектология.2001.№6 – С.41
30. Коноваленко В.В., Коноваленко С.В. Формирование связной речи и развитие логического мышления у детей старшего дошкольного возраста с ОНР. – М., 2001.
31. Коноваленко В.В., Коноваленко С.В. Фронтальные логопедические занятия в подготовительной группе для детей с ФФН I,II,III периоды. – М., 1998.
32. Коноваленко В.В., Коноваленко С.В. Экспресс-обследование звукопроизношения у детей дошкольного и младшего школьного возраста. Пособие для логопедов.М., 2001.
33. Коноваленко В.В., Коноваленко С.В. Экспресс-обследование фонематического слуха и готовности к звуковому анализу у детей дошкольного возраста. Пособие для логопедов.М., 2001.
34. Крылова Н.Л. Преемственность в работе логопеда и воспитателя по формированию лексико-грамматической стороны речи у дошкольников с ОНР // Дефектология.1991.№ 1С.84
35. Лалаева Р.И. Логопедическая работа в коррекционных классах: Кн. для логопеда.М., 1999.
36. Лалаева Р.И., Серебрякова Н.В. Формирование лексики и грамматического строй у дошкольников с общим недоразвитием речи. – СПб., 2001.
37. Логопедия: методические традиции и новаторство / Под ред. С.Н. Шаховской, Т.В. Власовец. – М., 2003.
38. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. Вузов/Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – М., 1998.
39. Малышко А.А. Обучение старших дошкольников с нарушениями речи употреблению синонимов// Дефектология.2000.№6 – С.73
40. Медведева Т.В. Координирование работы логопеда и воспитателя по формированию связной речи детей с третьим уровнем речевого развития // Дефектология.2002.№3 – С.84
41. Методы обследования речи детей: пособие по диагностике речевых нарушений /Под общ.ред. Г.В. Чиркиной. – М., 2003.
42. Методы обследования речи у детей. Вып 2. Под общ.ред. И.Т. Власенко, Г.В. Чиркиной. Сост. Т.П. Бессонова. – М., 1996.
43. Микляева Н.В. Развитие языковой способности у детей с ОНР // Дефектология.2001.№2 – С.56

44. Микляева О.В. Рекомендации по развитию речи детей с ОНР 2-го уровня // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2003. №4.
45. Микляева Ю.В. Активизация работы с родителями детей с ОНР // Дефектология.2001.№4 – С.77
46. Миронова С.А. Логопедическая работа в дошкольном учреждении и группах для детей с нарушениями речи. – М., 1993.
47. Нищева Н.В. Система коррекционной работы в логопедической группе для детей с ОНР. – СПб., 2001.
48. Оскольская Н.А. Типология индивидуальных различий в структуре фонетико-фонематического недоразвития речи// Дефектология.2001.№2 – С.28
49. Основы логопедической работы с детьми /Под общей редакцией Г.В. Чиркиной.М., 2002.
50. Пожиленко Е.А. Использование наглядных пособий и игровых приемов в коррекции речи дошкольников // Дефектология.1995.№3 – С.76
51. Преснова О.В. Логопедические занятия в подготовительной группе для детей с ОНР// Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2003. №3,5.
52. Рахимова Ж.Т. Проявления ОНР у детей шестилетнего возраста и пути коррекции его в условиях массового обучения // Дефектология. – 1988. №1 – С.80
53. Савка Л.И. Из опыта коррекционной работы по развитию фонематического слуха у учащихся первых классов массовых школ // Дефектология.1989.№3.С.44
54. Савка Л.И. К вопросу о фонетико-фонематическом недоразвитии у учащихся начальных классов // Дефектология.1987.№ 3 – С.54
55. Савчук Е.Я. Обучение детей с ОНР согласованию слов-признаков с существительными // Дефектология.2000.№4. – С.78
56. Смирнова И.А. Использование дидактической куклы в логопедической работе // Дефектология.1994.№3.С.77
57. Соколова Н.В. Обучение детей с ФФН и ОНР навыку употребления предложно-падежных форм // Дефектология.1999.№1. – С.55
58. Солдатова Н.А. Использование технологии семантических полей в развитии связной речи у дошкольников с ОНР 3-го уровня // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2003. №5.
59. Соловьева Л.Г. Формирование диалога у детей с ОНР в процессе совместной игровой деятельности // Дефектология.1996.№6 – С.67
60. Степанова О.В. Из опыта работы дошкольного логопедического пункта // Дефектология.1994№2 – С.74
61. Титова Т.А. Об овладении звукослоговой структурой слова при нормальном и нарушенном речевом развитии//«Актуальные проблемы диагностики, профилактики и коррекции речевых расстройств: Материалы 1-го областного научно-практического семинара логопедов.Мурманск: МГПИ, 1999С.58-68
62. Ткаченко Т.А. Альбом индивидуального обследования дошкольника: диагностическое пособие для логопедов, воспитателей и родителей.М., 2001.
63. Ткаченко Т.А. В первый класс – без дефектов речи: Методическое пособие. – СПб., 1999.
64. Туманова Т.В. Развитие словообразования дошкольников и младших школьников с ОНР // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2003. №6.
65. Туманова Т.В. Формирование готовности к словообразованию у дошкольников с ОНР // Дефектология.2001№4 – С.68
66. Фатекова Т.А. Сочетание нарушений познавательной и речевой сфер в структуре дефекта детей с ОНР // Дефектология.1994.№ 2С.12
67. Филичева Т.Б., Туманова Т.В. Дети с фонетико-фонематическим недоразвитием. Воспитание и обучение. – М., 1999.

68. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А., Чиркина Г.В. Основы логопедии. М., 1989.
69. Филичева Т.Б., Чиркина Г.В. Обучение и воспитание детей с ОНР в старшей группе специального детского сада // Дефектология. 1987 №4 – С.71
70. Филичева Т.Б., Чиркина Г.В. Подготовка к школе детей с общим недоразвитием речи в условиях специального детского сада. М., 1999.
71. Филичева Т.Е., Туманова Т.В. Формирование звукопроизношения у дошкольников. – М., 1993.
72. Филичева Т.Е., Чевелева Н.А. Логопедическая работа в специальном детском саду. – М., 1987.
73. Филичева Т.Е., Чиркина Г.В. Программа обучения и воспитания детей с фонетико-фонематическим недоразвитием (старшая группа детского сада). – М., 1993.
74. Фомичева Т.Б., Чевелева Н.А., Чиркина Г.В. Нарушения речи у детей. – М., 1993.
75. Фотекова Т.А. Состояние и динамика высших психических функций у школьников с ОНР и задержкой психического развития // Дефектология. 2003 №1 – С.22
76. Ястребова А.В. Коррекция недостатков речи у учащихся общеобразовательных школ. – М., 1997
77. Ястребова А.В. Преодоление общего недоразвития речи у учащихся начальных классов общеобразовательных учреждений. М.: АРКТИ, 1999. 120 с.
78. Ястребова А.В., Бессонова Т.П. Как помочь детям с недостатками речевого развития: Пособие для учителя. М., 1997.
79. Ястребова А.В., Спирова Л.Ф., Бессонова Т.П. Учителю о детях с недостатками речи. – М., 1997.
80. Ястребова А.В., Суслова З.М. Вопросы организации коррекционного обучения учащихся первых классов общеобразовательных школ, имеющих резко выраженное ОНР // Дефектология. 1986. № 2 С.53

Порушения письменного мовлення

1. Алтухова Т.А. Анализ состояния обучения чтению учащихся школы для детей с ТНР // Дефектология. 1994 № 5 С. 49
2. Аристова Т.А. Использование фонематического принципа при обучении грамотному письму // Начальная школа. 1999 №1 С.64
3. Аристова Т.А. Психологические причины трудностей в обучении чтению и письму и их преодоление // Вопросы психологии. 2000. №5.
4. Бессонова Т.П. Специфика коррекционного обучения I этапа учащихся с ОНР (в условиях школьного логопункта) // Дефектология. – 1988. №5 – С.52
5. Бурина Е.Д. Игровые приемы в логопедической работе с младшими школьниками, имеющими нарушения чтения и письма. // Дефектология. 1996. №3. – С.42
6. Глаголева Е.А. Преодоление трудностей при обучении младших школьников чтению и письму // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2003. №4.
7. Грибова О.Е. Коррекционная работа с учащимися старших классов школы для детей с ТНР // Дефектология. 1989. №5 С.57
8. Грибова О.Е. Методика формирования грамматического строя письменной речи (на материале «Предложение»)/«Актуальные проблемы диагностики, профилактики и коррекции речевых расстройств: Материалы 1-го областного научно-практического семинара логопедов. Мурманск: МГПИ, 1999. С.47
9. Егоров Т.Г. Психология овладения навыком чтения. М., 1953.
10. Ершова Е.П., Гамерман М.Я. К вопросу рациональной организации логопедической работы в общеобразовательной школе // Дефектология. 1987. №2. – С.50
11. Иваненко С.Ф. Из опыта работы по коррекции нарушений устной и письменной речи у младших школьников // Дефектология. – 1988. №4. – С.81
12. Кайро Э. Симультанная алексия // Дефектология. 1992. №5 С.5

13. Кислова Т.Р. Использование занимательного наглядного материала в обучении грамоте детей с нарушениями речи // Дефектология.1994№6С.48
14. Колесникова Е.В., Телышева Е.П. Развитие интереса и способности к чтению у детей 6-7 лет. – М., 1998.
15. Колюкина Т.В., Шестакова Н.А. Фонетической ошибке нет!//Начальная школа2002№4С.45
16. Корнев А.И. Вопросы лечебной педагогики и профилактики дислексии и дисграфии/ «Психодиагностика и коррекция детей с нарушениями и отклонениями развития/Сост. В.М. Астапова, Ю.В. Микадзе.СПб., 2001.С. 186
17. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей: Учебно-методическое пособие.СПб., 1997.
18. Красикова А.Р., Поваляева М.А. Особенности обучения грамоте детей с речевыми нарушениями (на примере дизартрии)/ М. А. Поваляева. Коррекционная педагогика. Взаимодействие специалистов. Коллективная монография/Под общ.ред. М.А. Поваляевой.Ростов-на-Дону, 2002.С.54
19. Кузнецова Е.В., Тихонова И.А. Ступеньки к школе. Обучение грамоте детей с нарушениями речи: Конспекты занятий.М., 1999.
20. Лалаева Р.И. Нарушения процесса овладения чтением у школьников. М., 1983.
21. Леонович Е.Н. Психологическое учение Л.С. Выготского и некоторые вопросы совершенствования методики изучения родного языка//Начальная школа1996 №11С.16
22. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст: советы педагогам и родителям по подготовке к обучению детей с особыми проблемами в развитии. – М., 1997.
23. Мельниченко Е.Т. Использование наглядных пособий и игровых приемов для профилактики дислексии в период обучения чтению/«Логопедическая служба: проблемы, поиск.Мурманск: МГПИ, 2000. – С.32
24. Милостивенко Л.Г. Методические рекомендации по предупреждению ошибок чтения и письма у детей: Из опыта работы: Учебное пособие.СПб., 1996.
25. Миняйло В.Л. Логопедическая помощь детям с нарушениями письменной речи в условиях логопункта / «Логопедическая служба: проблемы, поиск. Мурманск: МГПИ, 2000 – С.20
26. Миронова С.А. Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях. – М., 1991.
27. Мошкович Т.О. Профилактика возникновения дисграфии, связанной с недоразвитием зрительного гнозиса, анализа и синтеза, пространственных представлений; проблема леворукости/ «Логопедическая служба: проблемы, поиск.Мурманск: МГПИ, 2000 – С.29
28. Назарова Л.И. Обучение грамоте. М., 1965.
29. Николаева С.М. Виды работы по коррекции нарушений письменной речи у первоклассников // Дефектология.1995№3С.61
30. Николаева С.М. Виды работы по коррекции нарушений письменной речи у первоклассников // Дефектология1996№1С.37
31. Основы логопедической работы с детьми /Под общей редакцией Г.В. Чиркиной.М., 2002.
32. Парамонова Л.Г. Упражнения для развития письма.СПб., 1998.
33. Резниченко Т.С. Раннее обучение детей чтению при различных речевых нарушениях // Дефектология.1994. № 5 – С.75
34. Российская Е.Н. К проблеме формирования операциональной и функциональной готовности учащихся с тяжелым речевым недоразвитием к овладению письменной речью. // Дефектология.1999№4 – С.9

35. Российская Е.Н. О некоторых приемах формирования готовности к овладению самостоятельной письменной речью учащимися с ТНР // Дефектология.2000№2 – С.74
36. Садовникова И.Н. Нарушения письменной речи и их преодоление у младших школьников. – М., 1997.
37. Самодурова А.А. Комплексный подход к коррекционной работе с учащимися, страдающими дислексией // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2003. – №5.
38. Спирова Л.Ф., Ястребова А.В. Дифференциальный подход к проявлениям нарушений чтения и письма у учащихся общеобразовательных школ // Дефектология. – 1988 – №5 – С.3
39. Толмачева Г.А. и др. Из опыта работы по развитию устной и письменной речи младших школьников классов КРО // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2003№6.
40. Уфимцева Л.П. Некоторые подходы к преодолению сенсомоторных затруднений при обучении письму и чтению учащихся вспомогательной школы // Дефектология1999№1 – С.36
41. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А., Чиркина Г.В. Основы логопедии.М., 1989.
42. Хрусталева А.М. Коррекционная работа при изучении темы «Состав слова» // Дефектология.1999№6 – С.18
43. Цветкова Л.С. Аграфия, алексия/ «Психодиагностика и коррекция детей с нарушениями и отклонениями развития/Сост. В.М. Астапова, Ю.В. Микадзе.СПб., Питер, 2001.
44. Эльконин Д.Б. Как учить детей читать.М., 1991.
45. Юрова Е.В. Коррекция письменной речи/Пособие по логопедии.М., 1998
46. Ястребова А.В., Бессонова Т.П. Инструктивно-методическое письмо о работе учителя-логопеда при общеобразовательной школе. – М., 1996.
47. Ястребова А.В., Бессонова Т.П. Логопедическая помощь учащихся общеобразовательных школ // Дефектология.1994№ 1С.30
48. Ястребова А.В., Бессонова Т.П. Обсуждаем Положение о логопедических пунктах при общеобразовательных школах// Дефектология1990С.33
49. Ястребова А.В., Бессонова Т.П. Содержание и приемы коррекции нарушения устной и письменной речи // Дефектология1994№3С.47

Порушения темпу мовлення. Заїкання.

1. Андропова Л.З. Коррекция интонационной стороны речи заикающихся // Дефектология1988№ 6 – С. 63
2. Андропова Л.З. О влиянии пения на заикание // Дефектология 1987 № 4 – С. 58
3. Аратюнян Л.З. (Андропова) Как лечить заикание. – М., 1993.
4. Асатиани Н.М. и др. Некоторые вопросы клинической классификации заикания // Дефектология 1988 № 1 – С. 28
5. Асатиани Н.М., Белякова Л.И., Калачева И.О. и др. Данные клинико-физиологического исследования детей дошкольного возраста, страдающих заиканием// Дефектология 1978 № 1 С. 25-30
6. Белякова Л.И., Дьякова Е.А. Основные логопедические технологии формирования плавной речи у заикающихся // Дефектология 2001 № 4 – С. 49
7. Белякова Л.М., Дьякова Е.А. Заикание. М., 1998.
8. Богомолова А.И. Устранение заикания у детей и подростков. М., 1977
9. Буянов М.И. О наследственности при заикании // Дефектология 1987 № 3 С. 20
10. Власова Н.А. О заикании детей дошкольного возраста// Педиатрия 1974 № 7 С. 82

11. Гегелия Н.А. Родителям о заикании детей и подростков // Дефектология 2000 № 5 – С. 66
12. Гриншпун Б.М., Селиверстов В.И. Развитие коммуникационных умений и навыков у дошкольников в процессе логопедической работы над связной речью // Дефектология 1988 № 3 С. 81
13. Дьякова Е.А. Особенности чтения вслух у взрослых заикающихся // Дефектология 2000 № 6 – С. 23
14. Заикание/Под ред. Н. А. Власовой. М., 1983.
15. Зеленская О.В. Создание оптимальных условий коррекции заикания у школьников// Логопедическая служба: проблемы, поиск: материалы городского семинара логопедов-апрель, 1997 г. Мурманск : МГПИ, 2000. С.24
16. Калягин В. Если ребенок заикается. СПб., 1998.
17. Калягин В.А., Степанова Г.М. Оценка особенностей речи и личности заикающихся с помощью личностных психодиагностических тестов // Дефектология. 1996 № 3 С.36
18. Клиника и терапия заикания/Под ред. Г. В. Морозова. М., 1984.
19. Левина Р.Е. К проблеме заикания у детей// Дефектология 1969 № 3 С. 43
20. Лукашевич И.П. и др. Комплексный анализ патогенетических механизмов и этиологии синдрома заикания // Дефектология 2000 № 5 – С. 9
21. Набиева Т.Н. Основные факторы риска возникновения заикания // Дефектология 2000 № 1 – С. 18
22. Набиева Т.Н. Пути устранения мышечной патологии при заикании // Дефектология 2000 № 6 – С.28
23. Основы логопедической работы с детьми /Под общей редакцией Г. В. Чиркиной. М., 2002.
24. Пеллинггер Е.Л., Успенская Л.П. Как помочь заикающимся школьникам. – М. 1995.
25. Рычкова Н.А. Логопедическая ритмика в системе коррекционной работы по преодолению заикания у детей дошкольного возраста // Дефектология 1987 № 3 – С. 60
26. Садовникова Е.Н., Рау Е.Ю. Вариант логопсиходиагностического анализа группы заикающихся дошкольников // Дефектология 2001 № 2 – С. 69
27. Селиверстов В.И. Заикание у детей: Психокоррекционные и дидактические основы логопедического воздействия. М., 2000.
28. Селиверстов В.И. Психологическая модель феномена фиксированности заикающихся на своем речевом дефекте // Дефектология 1994 № 5 С. 16
29. Терентьева В.И. Формирование полноценной коммуникативной деятельности у заикающихся учащихся младшего школьного возраста // Дефектология 1997 № 4 – С. 20
30. Троян Г.А. О нетрадиционных методах лечения заикания // Дефектология 1995 № 6 – С. 15
31. Филатова Ю.О. Нарушение онтогенеза плавности речи // Дефектология 2003 № 3 – С. 34-38
32. Хавин А.Б., Дьякова Е.А. Особенности нарушения коммуникативных отношений у взрослых заикающихся и эффективность лечебно-коррекционной работы // Дефектология – 1988 № 3 – С. 20
33. Шкловский В.М. Заикание. М., 1994.
34. Ястребова А.В. Коррекция заикания у детей младшего школьного возраста. М., 1999.
35. Яшукина Е.А. Систематизация словесного материала в работе с заикающимися дошкольниками, имеющими ОНР // Дефектология 1986 № 1 – С. 7

Логопедична робота при порушеннях слуху, зору, інтелектуального розвитку, ДЦП

1. Алферова Г.Л. Новые подходы к коррекционно-развивающей работе с детьми, страдающими детским церебральным параличом //Дефектология. – 2001. – № 3. – С. 10-14
2. Бадалян Л.О. Детская неврология. – М., 1975.
3. Бадалян Л.О., Журба Л.Т., Тимонина О.В. Детские церебральные параличи. – Киев, 1988.
4. Боскис Р.М. Глухие и слабослышащие дети. – М., 1963.
5. Вайзман Н.П. Реабилитационная педагогика. – М., 1996.
6. Венгер А.А., Выгодская Г.Л., Леонгард Э.И. Отбор детей в специальные дошкольные учреждения. – М., 1972.
7. Власова Т.А., Певзнер М.С. О детях с отклонениями в развитии. – М., 1973.
8. Волкова Л.С. Выявление и коррекция нарушений устной речи у слепых и слабовидящих детей. – Л., 1982.
9. Дети с временной задержкой психического развития /Под ред Т.А. Власовой, М.С. Певзнер. – М., 1971.
10. Дети с задержкой психического развития /Под ред. Т.А. Власовой, В.И. Лубовского, Н.А. Цыпиной. – М., 1984.
11. Дефектология: Словарь-справочник / Под ред. В.П. Пузанова. – М., 1996.
12. Ермаков В.П., Якунин Г.А. Развитие, обучение и воспитание детей с нарушениями зрения. – М., 1990.
13. Ефименкова Л.Н., Садовникова И.Н. Формирование связной речи у детей-олигофренов. – М., 1970.
14. Земцова М.И. Учителю о детях с нарушениями зрения. – М., 1973.
15. Зикеев А.Г. развитие речи слабослышащих учащихся. – М., 1976.
16. Игнатьева С.А. Коррекция тяжелых речевых расстройств с использованием методов рефлексотерапии // Дефектология. – 1996. – № 4.— С. 54-56
17. Каше Г.А. Логопедическая работа в I классе вспомогательной школы. – М., 1957.
18. Коровин К.Г. Усвоение основных грамматических понятий учащимися старших классов школы слабослышащих. – М., 1982.
19. Коррекционная педагогика: Основы обучения и воспитания детей с отклонениями в развитии / Под ред. Б.П. Пузанова. – М., 1998.
20. Лалаева Р.И. Нарушение речи у детей с задержкой психического развития. – СПб., 1992.
21. Лалаева Р.И. Нарушения устной речи и система их коррекции у умственно отсталых школьников. – Л., 1987.
22. Лапшин В.А., Пузанов Б.П. Основы дефектологии: Учебное пособие для студентов пед. ин-тов. – М., 1990.
23. Литвак А.Г. Тифлопсихология.— М., 1985.
24. Мастюкова Е.М., Ипполитова М.В. Нарушения речи у детей с церебральным параличом. – М., 1985.
25. Методы обследования речи у детей / Под ред. И.Т. Власенко, Г.В. Чиркиной. – Вып.1, 2. –М., 1996.
26. Нейман Л.В. Слуховая функция у тугоухих и глухонемых детей. – М., 1961.
27. Особенности умственного развития учащихся вспомогательной школы / Под ред. Ж.И. Шиф. – М., 1965.
28. Петрова В.Г. Развитие речи учащихся вспомогательной школы. – М., 1977.
29. Рау Ф.Ф., Нейман Л.В., Бельтюкова В.И. Использование и развитие слухового восприятия у глухонемых и тугоухих учащихся. – М., 1981.

30. Рубинштейн С.Я. Психология умственно отсталых школьников. – М., 1979.
31. Слепович Е.С. Формирование речи у дошкольников с задержкой психического развития. – Мн., 1989.
32. Солнцева Л.И. Развитие компенсаторных процессов у слепых детей дошкольного возраста.
33. Спирова Л.Ф. Особенности речевого развития учащихся с тяжелыми нарушениями речи. – М., 1980.
34. Ульenkova У.В. Шестилетние дети с задержкой психического развития. – М., 1990.
35. Усанова О.Н. Дети с проблемами психического развития. - М., 1995.
36. Усанова О.Н. Специальная психология: Система психологического изучения аномальных детей. – М., 1990.
37. Шевченко С.Г. Ознакомление с окружающим миром учащихся с задержкой психического развития. – М., 1990.
38. Ястребова А.В. Коррекция недостатков речи у учащихся общеобразовательных школ. – М., 1998.

Навчальне видання

**ПРОГРАМА ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ
З ЛОГОПЕДІЇ
(ОКР «спеціаліст»)**

*Для студентів спеціальності
Дошкільна освіта. Корекційна освіта (Логопедія).*

Укладач: **Оксана Володимирівна Боряк**

Суми: Вид-во СумДПУ, 2013
Свідоцтво № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальний за випуск: **А. А. Сбруєва**
Комп'ютерний набір: **О. В. Боряк**
Комп'ютерна верстка: **Ю. С. Нечипоренко**

Здано в набір 11.02.2013. Підписано до друку 18.03.2013.
Формат 60х84/16. Гарн. Cambria. Друк. ризогр.
Папір друк. умовн. друк. арк.2,1. Обл.-вид. арк.2,1.
Тираж прим. 100. Вид. №23.

Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка
40002, Суми, Роменська, 87

Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А. С. Макаренка

